

INTERFAOL TA'LIM VA UNING DIDAKTIK IMKONIYATLARI

ALLANAZAROV QO'LDOSH OLIMOVICH

Termiz davlat muhandislik

va agrotehnologiya

Universiteti assistenti

E-mail: quldosh0616@gmail.com

BOYMURODOVA AZIZA OTABEKOVNA

Termiz davlat muhandislik

va agrotehnologiya universiteti talabasi

e-mail: baymuradovaaziza81@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada talabalariga interfaol metod va didaktik imkoniyatlar orqali ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish faoliyati yoritib berilgan. Talabalarning ijodiy faoliyatini rivojlantirishda didaktik imkoniyatlar va o'yinlardan foydalanish muhokama qilingan.

Kalit so'zlar: didaktik imkoniyatlar, ijodiy qobiliyat, interfaol ta'lim, chigal yozdi, interfaol ta'lim shakllari, refleksiya, interfaol ta'limning turlari, interfaollik ijodiy faoliyat sifatлари, ta'lim samaradorligi, darsni loyihalash.

ИНТЕРАКТИВНОЕ ОБУЧЕНИЕ И ЕГО ДИДАКТИЧЕСКИЕ
ВОЗМОЖНОСТИ

АЛЛАНАЗАРОВ КОЛДОШ ОЛИМОВИЧ

Ассистент в термизском государственном
университете инженерии и агротехнологий

E-mail: quldosh0616@gmail.com

Боймуродова азиза отабековна

СТУДЕНТ ТЕРМИЗСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО

ИНЖЕНЕРНО-АГРОТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО

УНИВЕРСИТЕТА

E-mail: baymuradovaaziza81@gmail.com

Абстрактный: В статье описывается деятельность по развитию творческих способностей учащихся посредством интерактивных методов и дидактических возможностей. Обсуждалось использование дидактических возможностей и игр в развитии творческой активности учащихся.

Ключевые слова: дидактические возможности, творческие способности, интерактивное обучение, смешанное письмо, формы интерактивного обучения, рефлексия, виды интерактивного обучения, качества интерактивной творческой деятельности, образовательная эффективность, дизайн урока.

INTERACTIVE TEACHING AND ITS DIDACTIC POSSIBILITIES

ALLANAZAROV KULDOSH OLIMOVICH

Assistant termyz state

engineering and agrotechnology university

E-mail: quldosh0616@gmail.com

BOYMURODOVA AZIZA OTABEKOVNA

*Student of termyz state**engineering and agrotechnology university***E-mail:** baymuradovaaziza81@gmail.com

Annotation: The article describes the activity of developing students' creative abilities through interactive methods and didactic opportunities. The use of didactic opportunities and games in the development of students' creative activity was discussed.

Keywords: didactic opportunities, creative abilities, interactive education, kigal yazdi, forms of interactive education, reflection, types of interactive education, qualities of interactive creative activity, educational effectiveness, lesson design.

KIRISH. Zamonaviy sharoitda ta'lim samaradorligini oshirishning eng maqbul yo'li – bu mashg'ulotlarning interfaol metodlar yordamida tashkil etish deb hisoblanmoqda. Xo'sh, interfaol metodlarning o'zi nima? Ular qanday didaktik imkoniyatlarga ega? Ta'lim jarayonida interfaol metodlarning o'rinli, maqsadga muvofiq qo'llanilishi qanday samaralarni kafolatlaydi? Quyidagi ana shu kabi savollarga qisqacha javob topiladi. Yuqoridagi savollarga javob topishda eng to'g'ri qadam tayanch tushuncha – “interfaol” atamasining lug'aviy ma'nosi bilan tanishishdir.

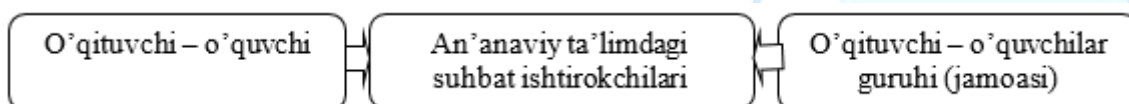
“Interfaol” tushunchasi ingliz tilida “interact”(rus tilida “interaktiv”) ifodalanib, lug’aviy nuqtai nazardan “inter” – o’zaro, ikki taraflama, “act” – harakat qilmoq, ish ko’rmoq kabi ma’nolarni anglatadi

Interfaol ta’lim – ta’lim jarayoni ishtirokchilarining bilim, ko’nikma, malaka hamda muayyan axloqiy sifatlarni o’zlashtirish yo’lida birgalikda, o’zaro hamkorlikka asoslangan harakatni tashkil etishga asoslanuvchi ta’lim

Interfaollik ta’lim jarayoni ishtirokchilarining bilim, ko’nikma, malaka hamda muayyan axloqiy sifatlarni o’zlashtirish yo’lida birgalikda, o’zaro hamkorlikka asoslangan harakatni tashkil etish layoqatiga egaliklaridir

Mantiqiy nuqtai nazardan interfaollik, eng avvalo, ijtimoiy sub’ektlarning suhbat (dialog), o’zaro hamkorlikka asoslangan harakat, faoliyatning olib borishlarini ifodalaydi.

Ta’lim sohasida faoliyat yuritayotgan har bir mutaxassis yaxshi biladiki, an’anaviy ta’lim ham suhbat (dialog)ga asoslangan va bu suhbat quyidagi o’zaro munosabat shakllarida tashkil etiladi:

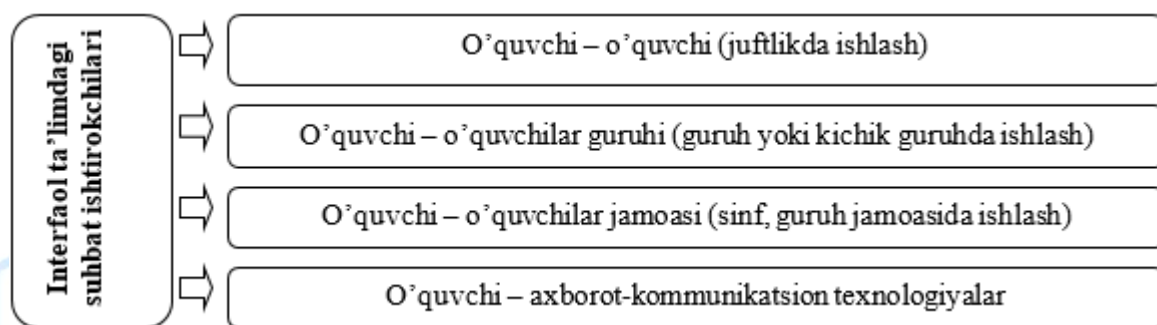

An’anaviy ta’limda ham tabiiy ravishda suhbat asosini axborot tashkil etadi. Ammo axborot uzatishning asosiy manbai o’qituvchining tajribasi bo’lib, bu jarayonda u yetakchilik, dominantlik qiladi, ya’ni u darsning asosiy vaqtida bilimlarni og’zaki tarzida o’quvchi (talaba)larga yetkazib berishga intiladi. Faollik ko’rsatish o’qituvchigagina xos bo’lib, o’quvchi (talaba)lar bu vaziyatda sust tinglovchi bo’lib qoladi. Ularning asosiy vazifasi o’qituvchini tinglash, zarur o’rinlarda yozish, savollar bilan murojaat qilinganida javob qaytarish, kam holatlarda ruxsat etilganidagina so’zlashdan iboratdir.

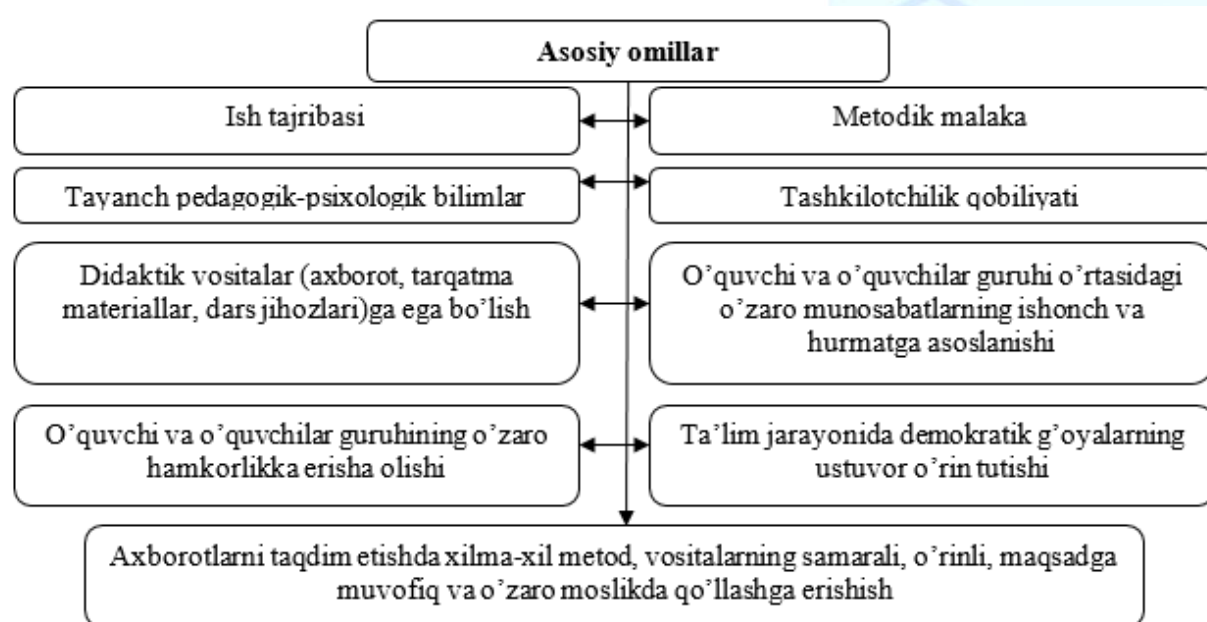
An’anaviy ta’limdagi bir tomonlamalik oliy ta’lim tizimidagi faqat ma’ruza mashg’ulotlarida emas, seminar darslarida ham ustuvorlik qiladi. Unga ko’ra, “etkazib beruvchi” rolida endi o’qituvchi emas, balki o’quvchi (talaba) namoyon

bo'lad. O'quvchi (talaba), asosan, o'zi o'zlashtirgan bilimlarni namoyish etadi, o'qituvchi esa uning fikrlarini tinglaydi, zarur o'rinlarda savollar bilan murojaat qiladi. O'quvchi (talaba)lar guruhi (jamoasi) bu vaziyatda butunlay sust ishtirokchi, tinglovchi bo'lib qoladi. Bir qarashda o'quvchi (talaba) yoki o'qituvchi tomonidan uzatilayotgan axborotlarning qabul qilinishi talabalar guruhi (jamoasi) uchun bilimlarni o'zlashtirish imkoniyatini yaratayotgandek taassurot uyg'otadi. Biroq, psixologik tadqiqot natijalarining ko'rsatishicha, shu tarzda qabul qilingan bilim (ma'lumot)lar juda tez unutiladi. Xususan, amerikalik psixolog olimlar R.Karnikau va F.Makelrouning o'rganishlariga ko'ra shaxsning tabiiy fiziologik-psixologik imkoniyatlari muayyan shakllarda o'zlashtirilgan bilimlarni turli darajada saqlab qolish imkonini beradi. Ya'ni shaxs: manbani o'zi o'qiganida 10 %; ma'lumotni eshitganida 20 %; sodir bo'lgan voqea, hodisa yoki jarayonni ko'rganida 30 %; sodir bo'lgan voqea, hodisa yoki jarayonni ko'rib, ular to'g'risidagi ma'lumotlarni eshitganida 50 %; ma'lumot (axborot)larni o'zi uzatganida (so'zlaganida, bilimlarini namoyish etganida) 80 %; o'zlashtirilgan bilim (ma'lumot, axborot)larni o'z faoliyatiga tatbiq etganida 90 % hajmdagi ma'lumotlarni yodda saqlash imkoniyatiga ega.

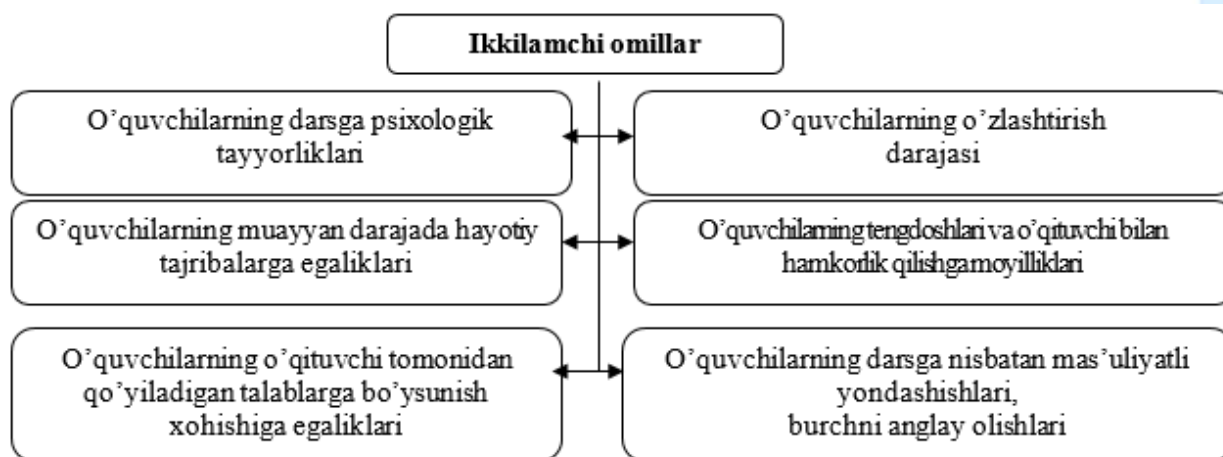
Shunga ko'ra interfaol o'qitish "ta'lim jarayonining asosiy ishtirokchilari – o'qituvchi, o'quvchi va o'quvchilar guruhi o'rtasida yuzaga keladigan hamkorlik, qizg'in bahs-munozalar, o'zaro fikr almashish imkoniyatiga egalik asosida tashkil etiladi, ularda erkin fikrlash, shaxsiy qarashlarini ikkilanmay bayon etish, muammoli vaziyatlarda yechimlarni birgalikda izlash, o'quv materiallarini o'zlashtirishda o'quvchilarning o'zaro yaqinliklarini yuzaga keltirish, "o'qituvchi – o'quvchi – o'quvchilar guruhi"ning o'zaro bir-birlarini hurmat qilishlari, tushunishlari va qo'llab- quvvatlashlari, samimiy munosabatda bo'lishlari, ruhiy birlikka erishishlari kabilar bilan tavsiflanadi". Zamonaviy ta'lim, shu jumladan, uning tobora ommalashib borayotgan shakli – interfaol o'qitishda esa shaxslar o'rtasidagi suhbat (dialog) quyidagi shaxslar o'rtasida tashkil etiladi:

Интерактив та'лим mohiyatiga ko'ra suhbatning “o'quvchi – axborot-kommunikatsion texnologiyalar” shaklida tashkil etilishi o'quvchi (talaba)lar tomonidan mustaqil ravishda yoki o'qituvchi rahbarligida axborot texnologiyalari yordamida bilim, ko'nikma, malakalarning o'zlashtirilishini anglatadi. O'qitishning interaktiv ta'limga asoslanishi bir qarashda nihoyatda oddiy, sodda va hatto “bolalar o'yini” kabi taassurot uyg'otadi. Biroq, bunda o'qituvchining ma'lum darajada quyidagi omillarga ega bo'lishi talab qilinadi:

Shu bilan birga ta'limda interaktiv ta'limning samaradorligi quyidagi ikkilamchi omillarga ham bog'liq:

O'qituvchi ta'lim jarayonida interfaol ta'lim yordamida o'quvchilarning qobiliyatlarini rivojlantirish, mustaqillik, o'z-o'zini nazorat, o'z-o'zini boshqarish, samarali suhbat olib borish, tengdoshlari bilan ishlash, ularning fikrlarini tinglash va tushunish, mustaqil hamda tanqidiy fikrlash, muqobil takliflarni ilgari surish, fikr-mulohazalarini erkin bayon qilish, o'z nuqtai nazarlarini himoya qilish, muammoning yechimini topishga intilish, murakkab vaziyatlardan chiqa olish kabi sifatlarni shakllantirishga muvaffaq bo'ladi. Eng muhimi, interfaol metodlarni qo'llash orqali o'qituvchi o'quvchilarning aniq ta'limiy maqsadga erishish yo'lida o'zaro hamkorlikka asoslangan harakatlarini tashkil etish, yo'naltirish, boshqarish, nazorat va tahlil qilish orqali xolis baholash imkoniyatini qo'lga kiritadi.

Odatda interfaol metodlarga asoslangan ta'limiy harakatlar quyidagi shakllarda tashkil etiladi: individual; juftlik; guruh; jamoa bilan ishlash

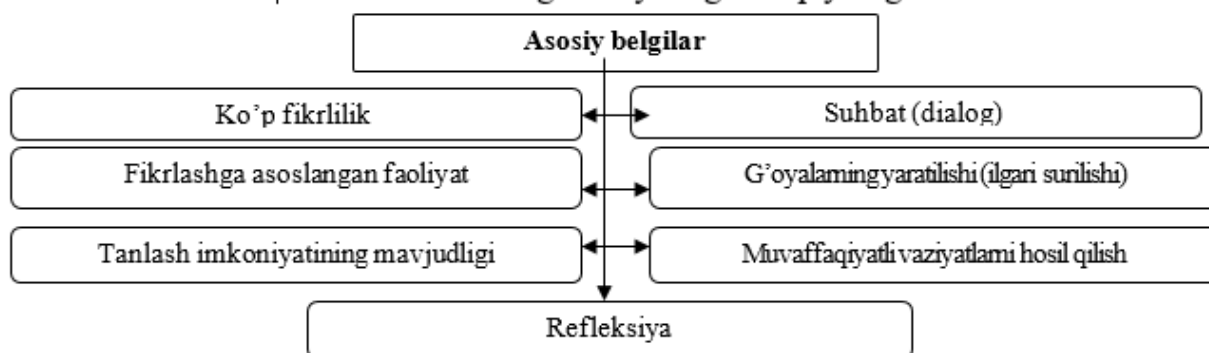
Interfaol ta'lim jarayonida o'quvchi (talaba)lar:

- guruh yoki jamoa bilan hamkorlikda ishlash;
- tengdoshlari orasida o'z g'oyalari erkin bayon qilish, bilimlarini hech qanday ruhiy to'siqlarsiz namoyish etish;
- muammoni hal qilishga ijodiy yondashish;
- guruh yoki jamoadoshlari bilan ruhiy yaqinlikka erishish;
- o'z ichki imkoniyat va qobiliyatlarini to'liq namoyon qila olish;
- fikrlash, fikrlarni umumlashtirish va ular orasidan eng muhimlarini saralash;
- o'z faoliyatini nazorat qilish va mustaqil baholash;
- o'z imkoniyatlari va kuchiga ishonch hosil qilish;
- turli vaziyatlarda harakatlanish va murakkab vaziyatlardan chiqa olish ko'nikmalarini o'zlashtirish kabi imkoniyatlarga ega bo'ladi

Interfaol ta'lim:

- ta'lim oluvchi (o'quvchi, talaba)larda bilimlarni o'zlashtirishga bo'lgan qiziqishni uyg'otadi;
- ta'lim jarayonining har bir ishtirokchisini rag'batlantiradi;
- har bir o'quvchi (talaba)ning ruhiyatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi;
- o'quv materialining samarali o'zlashtirilishi uchun qulay sharoit yaratadi;
- o'quvchi (talaba)larga ko'p tomonlama ta'sir ko'rsatadi;
- o'quvchi (talaba)larda o'rganilayotgan mavzular bo'yicha fikr hamda munosabatni uyg'otadi;
- o'quvchi (talaba)larda hayotiy zarur ko'nikma, malakalarni shakllantiradi;
- o'quvchi (talaba)larning xulq-atvorini ijobiy tomonga o'zgartirilishini ta'minlaydi

Interfaol ta'limning asosiy belgilari quyidagilardir:

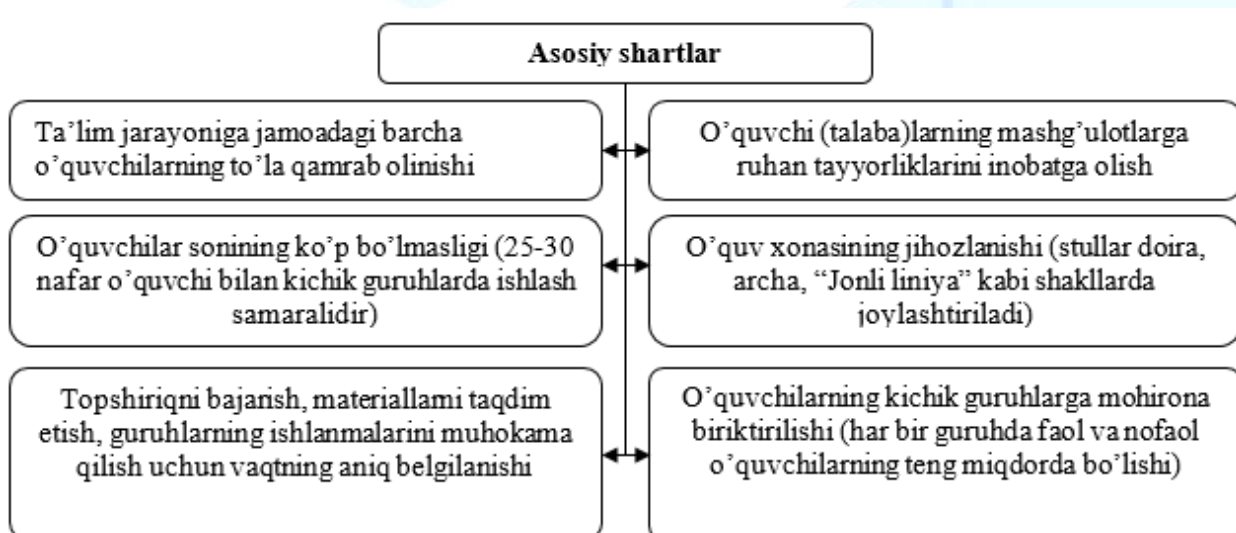

Refleksiya (lotincha “reflexio” – ortga qaytish, aks etish): kishining o'z xatti-harakatlari, ularning asoslarini tushunib yetishi, fahmlashiga qaratilgan nazariy faoliyati; bilishning alohida faoliyati; shaxsiy kechinmalari, his-tuyg'ulari va o'y-xayollari mohiyatini fikrlash orqali anglash)

Interfaol ta'lim quyidagi tamoyillarga asoslanadi:

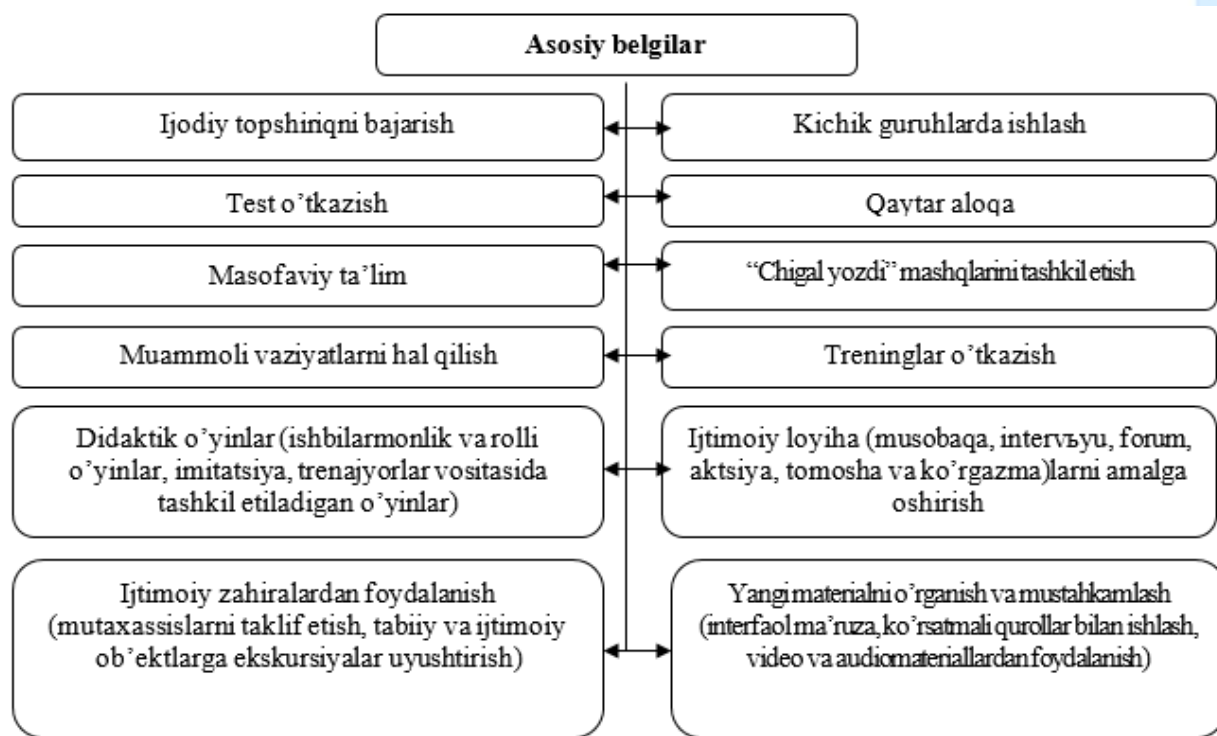
1. Mashg'ulot – ma'ruza emas, balki jamoaning umumiy ishi.
2. Guruhning tajribasi o'qituvchi (pedagog)ning tajribasidan ko'p.
3. O'quvchilar yosh, ijtimoiy mavqe va tajribaga ko'ra o'zaro teng.
4. Har bir o'quvchi o'rganilayotgan muammo yuzasidan o'z fikrini aytish huquqiga ega.
5. Mashg'ulotda o'quvchi shaxsi tanqid qilinmaydi (fikir tanqid qilinishi mumkin).
6. Bildirilgan g'oyalar o'quvchilarning faoliyatini boshqarmaydi, balki fikrlash uchun axborot (ma'lumot) bo'lib xizmat qiladi

Ta'limni tashkil etishga interfaol yondashuvni qaror topshirish uchun o'qituvchi (pedagog)lar bir qator shartlarga rioya eta olishlari zarur. Ular:

Stullar kichik va katta doira shaklida joylashtirilganda kichik doirada o'quvchilar, katta doirada ekspert guruhi joylashadi.

Bugungi kunda jahon ta'lim tizimida interfaol o'qitishning quyidagi shakllarda amalga oshirilayotganligi barchaga ma'lum:

Interfaol ta'lim asosini interfaol metodlar tashkil etadi. "Ta'lim jarayonida o'quvchilar hamda o'qituvchi o'rtasida hamkorlikni qaror toptirish, faollikni oshirish ta'lim oluvchilar tomonidan bilimlarni samarali o'zlashtirish, ularda shaxsiy sifatlarni rivojlantirishga xizmat qiladigan metodlar interfaol metodlar sanaladi".

Qo'llanmaning keyingi bo'limida interfaol metodlar, ularning mohiyati, qo'llanish shartlari va didaktik imkoniyatlari to'g'risida so'z yuritiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. O.U.Avlayev, S.N. Jo'rayeva, S.P.Mirzayeva "Ta'lim metodlari" o'quv-uslubiy qo'llanma, "Navro'z" nashriyoti, Toshkent – 2017
2. Karimov N. XX asr adabiyoti manzaralari. T.: "O'zbekiston", 2008
3. To'xliyev B. Adabiyot o'qitish metodikasi. T., 2006.
4. Yo'doshev Q. Yoniq so'z. T.: "Yangi asr avlodi", 2006.
5. Teshaboyev, D., & Usmonova, M. (2023). BOSHLANG 'ICH SINF ONA TILI DARSLARIDA "UYUSHIQ BO 'LAKLAR" MAVZUSINI O 'RGATISHDA INTERFAOL METODLAR VA MUSTAQIL ISHLARDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI. *Евразийский журнал технологий и инноваций*, 1(5 Part 2), 252-

257.

6. Olimovich, A. K. (2023). Renewable Energy Sources and Their Improvement in the Territory of Uzbekistan. *AMALIY VA FUNDAMENTAL TADQIQOTLAR JURNALI | JOURNAL OF APPLIED AND FUNDAMENTAL RESEARCH*, 2(11), 11-15.
7. Hayitov, A., & Abdurasulova, F. (2022). Interfaol metodlar asosida boshlang 'ich sinflar darslarini samarali tashkil etish usullari. *Science and innovation*, 1(B7), 598-604.
8. Olimovich, A. K., & Tursunpulatovich, S. A. (2021). Analysis of Innovative Approaches to the Drying of Raw Cotton in Solar Dryers. *European Journal of Life Safety and Stability* (2660-9630), 12, 347-349.
9. Olimovich, A. Q., & Khudoymurodovich, O. K. (2021). The role and importance of plants in environmental protection. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(9), 937-941.
10. Алланазаров, Қ. О., & Эрданова, З. О. (2022, September). СУВ-КЎНГИЛОЧАР СОҒЛОМЛАШТИРИШ МУАССАСАЛАРИ АРХИТЕКТУРАСИНИНИНГ ШАКЛЛАНИШИДА ОМИЛЛАРНИНГ ТАЪСИРИ. In *INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE "THE TIME OF SCIENTIFIC PROGRESS"* (Vol. 1, No. 2, pp. 186-192).
11. Алланазаров К. TALABALARNING TANLAGAN KASBIY FAOLIYATI VA IJODIY QOBILIYATLARINI INTERFAOL METODLAR ORQALI RIVOJLANTIRISH //Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари/Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук/Actual Problems of Humanities and Social Sciences. – 2023. – Т. 3. – №. S/9.